

ההסכם לסיום המלחמה – ומה הלאה?

עזר גת | 28 באוקטובר, 2025 | גיליון 2052

ההסכם שהושג הוא הישג עצום לישראל. הוא כולל את מה שחמאס לא הסכים לו עד היום: שחרור החטופים כולם מיד, ובכך ויתור על קלף המיקוח העיקרי שבידו לפני שצה"ל נסוג מהרצועה, וסעיף פירוז שמופיע בהסכם, גם אם חמאס התחמק מקבלתו. סעיף זה הוא מבחינת חמאס חרב פיפיות: אם יענה הוא הפסיד, ואם לא, הוא יותקף מדינית וצבאית כמי שמפר את ההסכם, כשהחטופים לא בידיו. העדיפות העליונה לכל הצדדים הייתה שלב א', וטוב שכך, כי בלי זה לא היה הסדר, על כל יתרונותיו לישראל.

עם זאת, ההמשך מעורפל מאוד ומוטל בספק. סביר יותר שחמאס לא יתפרק מנשקו, יפעל לשמירת נוכחותו ואף לחידוש שליטתו המעשית בשטח, ויעשה מאמץ גדול לשיקום כוחו. סוגיית המפתח במסגרת הפירוז היא ניטרול המנהרות. בינאום השטח על ידי הכנסת כוחות זרים הוא שגיאה חמורה. אך בעקבות ההסכם נפתחים גם סיכויים להתקדמות לכיוון הסדרים ובראשם הרחבת הסכמי אברהם. "מזרח תיכון חדש", רעיון שהיה מופרך בשעתו, הוא, במקרה הטוב, פרויקט לשנים ולדורות. אבל טוב שהוצג על ידי הממשל האמריקאי כחזון לעתיד האזור.

היחס בציבוריות הישראלית להסכם לסיום המלחמה ברצועת עזה ולמהלכים שהובילו לגיבושו מקובע בקווי החלוקה האידיאולוגיים-פוליטיים-מחנאיים ונשלט על ידם. נכרך בכך מאבק עז על הנרטיב לקראת הבחירות. במצבים כאלה, כשהעמדות משקפות עניין זהותי עמוק, הטענות שבאות מ"הצד השני" נתפסות כמופרכות ופסולות מכל וכל, וטענות הצד "שלנו" נתפסות כמהות האמת והצדק, שלא מובן כיצד אפשר להיות עיוורים להן. אין כוונת הדברים לומר שחילוקי הדעות הפוליטיים והאידיאולוגיים בישראל אינם נוגעים לסוגיות מהותיות מאוד לסכסוך הערבי-ישראלי ולגורל המדינה. אבל לא סביר שכל טיעון שבא מהצד השני ייתפס, תמיד, כבלתי קביל לחלוטין. שום דבר בהיסטוריה של הסכסוך בעשורים האחרונים – ובטיעונים וביוזמות של שני המחנות בישראל – לא מראה זאת. אחד הסימנים המובהקים של מאמץ לשיפוט אובייקטיבי הוא זיהוי טיעונים מהצד השני שיש בהם, או שיכול להיות בהם, ממש, במידה כזאת או אחרת.

ההסכם שהושג להחזרת החטופים הישראליים שידי חמאס ולהפסקת המלחמה ברצועת עזה הוא הישג עצום לישראל – למעשה, הציל אותה ממש ממצוקה חריפה. הוא כולל את מה שחמאס לא הסכים לו עד היום: שחרור החטופים כולם מיד, ובכך ויתור על קלף המיקוח העיקרי שבידו לפני שצה"ל נסוג מרצועת עזה (בשלב זה, צה"ל נשאר ב-53% מהשטח), וסעיף פירוז שמופיע בהסכם שהניחו האמריקאים על השולחן ושאושר על ידי השותפים האזוריים, גם אם חמאס התחמק מקבלתו. סעיף זה

הוא מבחינת חמאס חרב פיפיות: אם ייענה לו הוא הפסיד, ואם לא ייענה – הוא יותקף מדינית וצבאית כמי שמפר את ההסכם, כשהחטופים לא בידי. יש יסוד להניח שתקיפות ישראליות במקרה כזה יזכו בסך הכל לתמיכה אמריקאית, כמו התקיפות שצה"ל מבצע בלבנון כדי לשבש את מאמצי שיקום התשתיות של חיזבאללה. הנשיא דונלד טראמפ רמז לכך בנאומם שנשא בכנסת ובהתבטאויות נוספות בהמשך.

הסכם כזה, שלו נוספה יוקרת הנשיא ומשקלו, לא עמד קודם על הפרק – לא לפני שנה וחצי ולא לפני חצי שנה, בניגוד לטענת רבים. הוא תוצאה של האיום הישראלי הממשי לכבוש את העיר עזה – מה שהיה רע לישראל ורע לחמאס, אבל שימש, כמו שהוצהר כל הזמן, גם אמצעי לחץ (אפרופו "לחץ לא עוזר", שהפך לעיקר אמונה אצל רבים). במשחק הפוקר הזה חמאס הפסיד, בין היתר כי המשך המלחמה, ואולי אפילו התקיפה הישראלית הכושלת שכוונה נגד הנהגת הארגון בקטאר, הבהילו את מדינות ערב ואפשרו לטראמפ לסגור את העסקה.

בחודשים שלפני השגת ההסכם נשמעה הטענה שהעסקאות שמציעים האמריקאים הן על פי נוסחים שמועברים להם על ידי רון דרמר, שלוחו של ראש הממשלה בנימין נתניהו. עכשיו, הטענה התהפכה כביכול במחי יד ומדובר בעסקה של טראמפ – והיא אכן שלו, ותרומתו להשגתה אכן מכרעת. אבל קודם כל, הנשיא "אנס" את חמאס ורק אחר כך את נתניהו (ביחוד ביחס לאופק של מדינה פלסטינית בעתיד, כשיבשילו התנאים, מה שלא נוח לראש הממשלה מול הבייס שלו). זה הסדר הראוי, בניגוד למה שניתן היה להסיק מדברי רבים, בארץ ובעולם. יצוין שלהערכת כותב שורות אלו, נתניהו שמח "להיאנס" להסכם הזה. בניגוד לטענות הרווחות, הגעה לבחירות הבאות כשהמלחמה נמשכת והחטופים בשבי או מתים הייתה יכולה להיות קטסטרופלית עבורו.

הרכב הקואליציה הנוכחית וההתבטאויות של שרים וחברי כנסת מתוכה, בשתיקה או בקריצת עין של נתניהו עצמו לימין העמוק, גרמו נזק מדיני אדיר לישראל לאורך המלחמה. על כך יש להוסיף שהחרפה גדולה בהקשר זה חלה בעקבות תכנית ההגירה של תושביה של רצועת עזה שהציג הנשיא טראמפ, שסחפה את הימין המשיחי-סיפוחי-התנחלותי בישראל באמונה שהנה-הנה כל חלומותיו מתגשמים. מנגד, יצוין שעמדת האופוזיציה ביחס להפסקת המלחמה בכל שלב הייתה שגויה, ובמידה לא מעטה נבעה מלחץ הכיכרות. יש להניח שנתניהו עוד ינצל זאת במערכת הבחירות.

עמדת הממשלה הנחרצת הדוחה את תפקיד הרשות הפלסטינית ברצועת עזה ב"יום שאחרי" נותרה שגיאה חמורה. זה היה ברור מתחילת המלחמה, ויש לעמדה זו השלכות פוטנציאליות גרועות גם להמשך. כוח פלסטיני ברצועת עזה לא היה נלחם באמת בחמאס, אבל הוא היה הערובה היחידה לחופש פעולה ישראלי בכל מקום שההסכם להפסקת המלחמה יופר על ידי חמאס. בינאום הסכסוך על ידי הכנסת כוחות זרים – ערבים או אחרים – שנובע פרדוקסלית מהעמדה הישראלית, גרוע מאוד לישראל. כוחות אלה יעשו פעולה ישראלית בשטח הרצועה לבלתי אפשרית כמעט והם יהיו מוכנים לעשות מעט מאוד מול חמאס, גם אם ירצו – וספק אם ועד כמה ירצו. עם זאת, עדיין לא רואים כוחות ערבים (חוץ מאיחוד האמירויות) שממהרים להיכנס לרצועה. שליטי מדינות ערב מבינים היטב את עומק ההסתבכות הצפוי ואת הנזק שתגרום להם מול דעת הקהל שלהם מבית. כוחות טורקיים או קטאריים יתנו סיוע פעיל לחמאס, וישראל חייבת להתנגד נחרצות לכניסתם לרצועה.

קשה לראות את הרשות האזרחית שתיכנס וכוחות בינלאומיים בשטח משתפים פעולה באורח ממשי עם ישראל וקשובים לדרישותיה הביטחוניות והאחרות. יש להניח שארצות הברית ונציגיה יעשו מאמץ

אמיתי לאכופ את ההסכם שהם שושבינו וערבים לו. אבל גם אם הכל כבר למדו שלא כדאי להגיד לא לטראמפ, לא יפתיע אם יישום ההסכם ייתקל במיטב גרירת הרגליים, כפל הלשון וההתחמקות המזרח תיכונית מצד כל המעורבים בצד הערבי. בכל מקרה, ישראל מצידה חייבת להתעקש, כעמדתה המדינית המוצהרת, על קיום כל תג בהסכם.

העדיפות העליונה של כל הצדדים הייתה שלב א', וטוב שכך, כי בלי זה לא היה הסדר, על כל יתרונותיו לישראל. ההמשך מעורפל מאוד ומוטל בספק, וישראל תתנהל בו כשהחטופים חזרו וחמאס מוחזק כמחויב כביכול להסכם.

הערכות בנוגע ליישום של שלב ב' הן בהכרח, במידה רבה, ספקולטיביות. הסיכויים שההסכם ייושם ככתבו וכרוחו אינם גבוהים. הסביר ביותר הוא שחמאס לא יתפרק מנשקו, יפעל לשמירת נוכחותו ובמידה רבה אף לחידוש שליטתו המעשית בשטח לצד כל רשות אזרחית שתיכנס לניהול הרצועה, ימלא את שורותיו ויעשה מאמץ גדול לשיקום כוחו – רחוק מהרמה של ה-7 באוקטובר 2023, ועדיין כצבא טרור בעל יכולות משמעותיות. במקרה כזה, יתכן שישראל תחדש את הלחימה וכפי שהדברים נראים כיום – כנראה בהסכמה אמריקאית.

בעוד שאיסוף הנשק הקל מידי חמאס הוא מבחינה מעשית כמעט בלתי אפשרי וגם פחות חשוב, נטרול המנהרות, שהן גם התשתית לחידוש סדנאות יצור הטילים, היא סוגיית המפתח להמשך. המנהרות והקושי העצום להתמודד איתן הם הסיבה שהמלחמה ברצועה נמשכה שנתיים, דרשה מספר רב יותר של אוגדות ממה שצה"ל הפעיל נגד צבא מצריים במלחמת ששת הימים או במלחמת יום הכיפורים, ומנעה הכרעה מוחצת. זה מקור ההבדל שבגיננו בשלב העצים הן מול חיזבאללה והן מול איראן השיג צה"ל הישגים מוחצים בזמן קצר.

בתרחיש אופטימי יותר, חמאס ימסור את המנהרות לממשל הזמני ולגופי הפיקוח. תרחיש זה נראה פחות סביר משום שהוא ישדר מפלה של חמאס, וחשוב מכך, יחשוף אותו להתקפה ישראלית בלי האמצעי הצבאי המרכזי שלו – בהגנה ובהתקפה כאחת. בין היתר, חמאס הרי לא סומך על ישראל שתקיים מצידה את ההסכם, על אף ההתחייבויות האמריקאיות.

מבחינה מדינית, אם חמאס לא יתפרק מנשקו וימשיך לשלוט בפועל בכחחצית הרצועה שמעבר ל"קו הצהוב" המסמן את גבול הנסיגה הישראלית, נדרש מאמץ ליישום בפועל של סעיף 17 בתוכנית טראמפ: להכניס ממשל פלסטיני, כוחות שיטור (רצוי פלסטינים) – והעיקר, לאפשר שיקום בינלאומי של המרחב הרוס – רק בשטחים שחמאס לא שולט בהם. בידול כזה בתהליך השיקום יגביר מאוד את הלחץ על חמאס מצד האוכלוסייה בשטח שנותר בשליטתו ואף צפוי להביא לנדידה שלה לאזורים המשתקמים.

הנזקים המדיניים שנגרמו לישראל כתוצאה מהמערכה ברצועת עזה כבדים ביותר, וחלקם נובעים כאמור מההצהרות בקואליציה ובממשלה. עם זאת, יש לזכור שישראל הייתה מבודדת לחלוטין, מחוץ לתמיכה האמריקאית, בזמן מלחמת יום הכיפורים ובשנים הקודרות שלאחריה, כמו גם בזמן האנתיפאדה השנייה. עדיין זכור ביקורו העוין במופגן של נשיא צרפת ז'אק שיראק בירושלים בזמן האנתיפאדה השנייה. לא ברור אנה הייתה ישראל באה אלמלא השתנתה התמונה הגלובלית לאחר 9.11. בעקבות זאת הגיעה, בסופו של דבר, ההשתלטות מחדש על הגדה המערבית במבצע "חומת

מגן". בשני המקרים, כמו במלחמה הנוכחית, ישראל הייתה מחויבת להכריע ראשית במערכה הצבאית הגורלית. אין לישראל קיום במזרח התיכון בלי זה – וגם לא תקווה להסדרים מדיניים.

ואכן, בעקבות האסון ישראל פרקה את "טבעת האש" האיראנית שהלכה וסגרה עליה במשך שנים, פגעה פגיעה קשה ביותר בחיזבאללה, ניהלה התקפה מוחצת באיראן, פרקה את מרבית מסגרות ותשתיות חמאס ברצועת עזה, מחצה את האקסטזה הג'הדיסטית שפרצה ברחבי המזרח התיכון והתקוות שהמריאו לשחקים אחרי ה-7 באוקטובר שסופה של ישראל מעבר לפינה, והחזירה לעצמה ובגדול את כושר ההרתעה.

גם ביחס לפעולה באיראן נשמעו פה ושם ביקורות בישראל וספקות כבדים ביחס להצלחתה. זאת, כאילו שאופציות אחרות מול האתגר שאיים להיהפך קריטי היו מבטיחות יותר בנקודת זמן זו ובמציאות שנוצרה לאחר שטראמפ פרש ב-2018 ובעידוד נתניהו מהסכם הגרעין ואיראן הגיעה לכ-400 ק"ג אורניום מועשר ברמה של 60%. אין לדעת לאן כל זה יוליך בהקשר התקדמותה של איראן ליכולת גרעינית צבאית, אך לראשונה ארצות הברית פעלה בהתקפה צבאית ישירה על הגרעין האיראני, על כל המשמעויות המדיניות והצבאיות של כך.

מפלת איראן והתרסקות "טבעת האש" הג'האדיסטית, בצרוף נפילת משטר אסאד בסוריה, הביאו להתחזקות הציר הפרו-אמריקאי במזרח התיכון, שבמסגרתו התקיים כבר לאורך המלחמה שיתוף פעולה מודיעיני ומבצעי משמעותי מאוד אך בעל פרופיל מוצנע בין מדינות ערב לישראל. יתרה מזאת, לראשונה בעולם הערבי, שבע הכישלונות והמתבוסס בנחשלותו, מופיעות התחלות לתהליכי מודרניזציה מוצלחים – בינתיים בפרפריה עתירת משאבי האנרגיה: בנסיכויות המפרץ, ומול מכשולים תרבותיים וחברתיים גדולים בהרבה – גם בערב הסעודית. נותר לראות עד כמה יחדרו תהליכים אלו גם לליבת העולם הערבי וישפיעו עליו ועל הסכסוך הערבי-ישראלי. נראה שנפתחים סיכויים להתקדמות לכיוון הסדרים ובראשם הרחבת 'הסכמי אברהם', הכרוכה בהצבת סיום הכיבוש הישראלי כיעד.

עבור ישראל, סיום הכיבוש והפרדות מהפלסטינים היא צורך קיומי, אבל צריך שניים לטנגו. אצל הפלסטינים טרם ניתן לדבר על שינוי של ממש בשאיפות ובעמדות היסוד. בסקר האחרון שנערך על ידי המכון למחקרים אסטרטגיים נמצא כי כמחצית מהנשאלים בגדה המערבית סברו שלישאל אין זכות קיום והביעו את אמונתם שהיא לא תשרוד. מצד שני, והרקורד הפלסטיני לאורך השנים, שהצדיק את כל החששות הישראליים, הביא להקצנה מסוכנת גם בעמדות בישראל [ראו: ["מה הבעיה עם הבעיה הפלסטינית?"](#), מאת [כותב שורות אלה](#)]. רעיון "מזרח תיכון חדש", שהיה מופרך בשעתו, הוא, במקרה הטוב, פרויקט לשנים ולדורות. ועם זאת, טוב שהוצג על ידי הממשל האמריקאי כחזון לעתיד האזור, ויש לברך על כל צעד מעשי בכיוון זה ולחתור ליישומו.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט